

нових технологій та операцій, вексельних та лізингових програм, вони є активнішими та незалежнішими в проведенні своєї політики, на відміну від малопотужних регіональних банків.

Висновки. Ситуація, що склалась, вимагає формування й реалізації стратегії розвитку мережі регіональних банків в Україні. Така стратегія повинна передбачати: реформування існуючої законодавчої бази щодо банківської діяльності; аналіз потреб окремих регіонів у сфері банківського обслуговування та розробку регіональних програм розвитку банківського сектора; забезпечення вільної конкуренції та прозорості банківської системи; стимулювання трансформаційних процесів серед банків (укрупнення, реорганізації, переорієнтації); формування в населення позитивного ставлення до місцевих банків, зокрема кооперативних.

У сфері досліджень регіонального аспекту фінансового ринку залишається багато невирішених питань. Передусім, відсутнє визначення понять регіональної політики та регіонального розвитку для рівня мікроекономіки, хоча потреба в ньому назріла, адже в цей час велика кількість суб'єктів господарювання України (зокрема, комерційні банки) мають представництва (філії) в багатьох регіонах держави й усвідомлюють необхідність урахування регіональних особливостей у своїй діяльності. Крім того, конкуренція в банківському секторі вимагає пошуку нових форм залучення клієнтів, у тому числі шляхом розробки банківських продуктів, орієнтованих на споживачів, які розташовані на конкретній території, сегментацію ринку.

Література

1. Лютий І. Конкурентоспроможність банків в умовах глобалізації та лібералізації руху капіталу / І. Лютий, О. Юрчук // Вісник Національного Банку України. – 2006 – № 11.
2. Люзьяк М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності банку на регіональному ринку / Люзьяк М. // Вісник Національного Банку України. – 2010. – №1.
3. Беленький П.Ю. Конкурентність на транскордонних ринках : навч. посіб. / Беленький П.Ю., Мікула Н.А., Матвеев Є.Е. — Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2005. – 214 с.
4. Офіційна сторінка Національного банку України : [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Statist/>
5. Мельник М.І. Інвестиційний клімат регіону: теоретичні та прикладні засади дослідження: Монографія / М.І. Мельник. – Львів : ІРД НАН України, 2005. – С. 125–127.

УДК 332.146.2 : [339.137]

Б. Ганчин

здобувач,

Ужгородський національний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА КАТЕГОРІЇ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ» ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЇЇ РІВНЯМИ

У статті досліджено теоретичні засади економічної категорії «конкурентоспроможність», охарактеризовано можливі її рівні та розкрито взаємозв'язки між ними.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, рівень конкурентоспроможності.

В статье исследованы теоретические принципы экономической категории «конкурентоспособность», охарактеризованы возможные ее уровни и раскрыты взаимосвязи между ними.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, уровень конкурентоспособности.

In the article are investigational theoretical principles of economic category «competitiveness», its possible levels are described and intercommunications are exposed between them.

Keywords: competition, competitiveness, level of competitiveness.

Постановка проблеми. Сучасний стан вітчизняної економіки ставить завдання поглибленого осмислення такого комплексного поняття, як «конкурентоспроможність». Багатогранність та складність його предмету вимагають більш чіткого визначення. В економічній літературі категорія «конкурентоспроможність» інтерпретується та аналізується залежно від того, до якого економічного об'єкта вона застосовується (до національної економіки вцілому, регіону, галузі, підприємства, продукції тощо).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед відомих дослідників проблем конкурентоспроможності відзначимо Ю.Адлера, І.Ансоффа, С.Брю, П.Друккера, Ю.Полунєєва, М.Портера, Г.Хемела, М.Гельвановського, Ю.Кормнова, І.Спиридонова, Р.Фатхутдінова, А.Юданова. Різним аспектам забезпечення конкурентоспроможності відповідних економічних об'єктів присвячені роботи І.Акімова, О.Амоші, П.Беленького, С.Бойка, З.Варналія, Н.Гомольської, Б.Губського, М.Долішнього, М.Козоріз, Ю.Макогона, В.Мікловди та інших науковців.

Категорія «конкурентоспроможність» має різні трактування як серед вітчизняних, так і серед зарубіжних науковців. Це свідчить, з однієї сторони, про значну актуальність та складність проблеми, а з другої сторони – про незавершеність її методологічної розробки та необхідність подальших досліджень.

Мета статті – дослідити теоретичні засади економічної категорії «конкурентоспроможність».

Виклад основного матеріалу. Сучасна концепція конкурентоспроможності економічних систем, яка дедалі активніше пропонується у вітчизняних та зарубіжних наукових працях, пов'язує конкурентоспроможність не тільки з «внутрішнім», але і з «зовнішнім» поглядом на ринкову систему. Міжнародна Маркетингова Група визначає конкурентоспроможність як здатність продукту або фірми задовольняти конкретну потребу порівняно з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку; вона визначає здатність об'єкта витримувати конкуренцію з аналогічними об'єктами на даному ринку [1]. У західній економічній літературі поширене визначення конкурентоспроможності як здатності країни чи фірми розробляти та виготовляти товари та послуги вищої якості, або ж за цінами, значно нижчими, порівняно з конкурентами [2].

Досить ґрунтовною є думка С. Семіва, який зазначає [3]: «... У ринковій системі господарювання категорія конкурентоспроможності є однією з головних, оскільки у ній концентровано виражаються економічні, науково-технічні, виробничі, організаційно-управлінські, маркетингові можливості як окремого суб'єкта господарської діяльності, так і економіки країни».

Конкурентоспроможність як комплексна соціально-економічна категорія відображає потенційні можливості ефективної інтеграції держави, її регіонів, галузей і окремих підприємств у світогосподарські зв'язки, успішної участі в міжнародній кооперації та поділі праці.

Сучасний дослідник проблем конкурентоспроможності, автор концепцій конкурентної стратегії та міжнародної конкурентоспроможності М. Портер наголошував на необхідності забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національної економіки як засобу підвищення добробуту суспільства. Він зазначав: «... конкурентоспроможність – не самоціль. Основним для держави є забезпечення власним громадянам достатньо високого та зростаючого рівня життя, а це залежить від продуктивності використання національних ресурсів – праці та капіталу» [4].

Відомий економіст Дж.Сакс розглядає конкурентоспроможність як інструмент та передумову сталого економічного розвитку країни. Він наголошує на тому, що конкурентоспроможність національної економіки – це здатність країни досягнути стійкого економічного зростання в середньотерміновій перспективі і її характеризують наявність в державі здорового ринку, чинників виробництва та інших характеристик, що формують потенціал для досягнення стабільного економічного зростання.

Вітчизняні та іноземні науковці зосереджуються у своїх дослідженнях на різних підходах до цієї категорії, яку розглядають у діапазоні від стану конкурентоспроможності продукції до узагальненого показника стійкості суспільно-економічної системи країни.

Слід зауважити, що висока конкурентоспроможність регіону, галузі та підприємства неможлива без урегульованості основних балансів економічного, політичного, соціального характеру та несформованості адекватних інфраструктурних елементів. Відтак, акцентуємо нашу увагу на питаннях співвідношення між різними рівнями цієї системи:

- мікрорівень (продукція, виробництва, підприємства);
- мезорівень (корпоративні об'єднання, галузі, регіони);
- макрорівень (народногосподарські комплекси, країни).

Між усіма цими рівнями існує взаємозв'язок – конкурентоспроможність країни, регіону і галузі залежить від здатності конкретних виробників випускати конкурентоспроможні товари. Окреслюючи конкурентоспроможність мікрорівня, відзначимо, що підприємство є конкурентоспроможним тоді, коли воно здатне виготовляти конкурентоспроможну продукцію та ефективно використовувати усі наявні ресурси. Так, найпершим рівнем конкурентності як системи слід вважати конкурентоспроможність продукції, яку виробляє підприємство.

Відтак, конкурентоспроможність продукції – сукупність її властивостей, або комплекс споживчих цінкових та якісних характеристик продукції, що становлять інтерес для споживача, забезпечуючи при цьому задоволення його потреб. А. Гайдуцький виділяє основні фактори конкурентоспроможності продукції: якість, собівартість, ціна, рентабельність, тривалість та умови зберігання, транспортування, споживчий попит, способи збуту [5].

Поняття конкурентоспроможності підприємства тісно пов'язано з поняттям конкурентоспроможності товарів та послуг, що виробляються на ньому. У той же час можливість компанії перемагати у конкурентній боротьбі залежить від ефективності використання ресурсів та сукупності економічних методів управління її діяльністю, що впливають на результати функціонування. Так, виокремимо основні конкурентні позиції підприємства: сировинна база, виробничий, науково-технологічний та кадровий потенціал, інноваційний рівень, фінансовий стан, організаційна структура, кваліфікований менеджмент, імідж.

Відомо, що конкурентоспроможність підприємств формується у конкурентній боротьбі внаслідок вибору ними адекватної стратегії функціонування. Помилки у її виборі чи взагалі її відсутність призводять до неефективного витрачання обмежених виробничих ресурсів та втрати важливого фактора – часу. На жаль, стратегія економічної трансформації в Україні не сприяла виробленню більшістю підприємств власних конкурентних стратегій, що часто призводило до їх програшу у конкурентній боротьбі із зарубіжними компаніями, які вже пройшли етап власного становлення. В зв'язку з тим можна припустити, що тривала трансформаційна криза в Україні пов'язана насамперед як із несформованістю в державі конкурентної сукупності підприємств, так й зі скороченням структури внутрішнього ринку [4].

Рівень конкурентоспроможності підприємств в остаточному підсумку визначає рівень конкурентоспроможності економіки держави, оскільки безпосередньо бере участь у конкурентній боротьбі на внутрішніх і зовнішніх ринках. В умовах спаду виробництва проблеми підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств стають особливо актуальними [6].

Водночас тісне переплетення понять конкурентоспроможної продукції та підприємства обґрунтовує правомірність категорії «конкурентоспроможність галузі», яка охоплює виробництво певної продукції, певного підприємства. Конкурентні переваги галузі визначає ефективна робота підприємств, виробництво та збут конкурентоспроможної продукції. Характеристика конкурентоспроможності галузі потрібна дослідникам з кількох причин: 1) для передбачення змін конкурентної ситуації в галузі та її структурі; 2) для розширення масштабів дослідження інвестиційних надходжень в галузь; 3) для аналізу основних тенденцій розвитку технологій в галузі, виявлення її можливостей та ризиків. Тому важливо з'ясувати фактори, які можуть впливати на конкурентоспроможність галузі. Світовий досвід свідчить, що постійне залучення капіталу в ту чи іншу галузь сприяє виведенню її на високий рівень конкурентоспроможності. Міжнародний розподіл праці та високий рівень інвестиційно-інноваційної діяльності призвів до певної спеціалізації країн на світовому ринку в залежності від ступеня конкурентоспроможності тієї чи іншої галузі [5].

Територіальна зосередженість підприємств також представляє певну однорідну сукупність – регіональну, яку можна розглядати як окремий об'єкт конкурентоспроможності. Різняться розвиток галузей і в територіальному аспекті. Це найбільше стосується тих галузей, які значною мірою залежать від територіальних відмінностей, наприклад, будівельного комплексу, сільського господарства тощо. Тому як економіка регіону в цілому, так і окремі її галузі в регіональному аспекті теж можуть бути об'єктом оцінки конкурентоспроможності.

Відомий вітчизняний учений-регіоналіст академік М.Долішній зазначив, що термін «регіональна політика» необхідно тлумачити у широкому та вузькому розумінні. У першому випадку це означає політику, яку провадить держава щодо регіонів і самі регіони в межах наданих їм повноважень. У другому випадку регіональна політика звужується винятково до дій держави, тому йдеться про державну регіональну політику.

Вчений акцентує на тому, що за сьогоденних умов регіональна політика стає вагомим інструментом просторового регулювання соціально-економічного розвитку, особливо в тих сферах, де дія ринкових важелів обмежена (соціальної, екологічної, науково-технічної). Тільки через механізми регіональної політики, як важливого елемента загальнонаціональної стратегії, можна активізувати внутрішні потенціали регіонів для соціально-економічного зростання територій і держави в цілому. Саме регіональна політика може стати універсальним засобом ефективного використання внутрішніх регіональних резервів, чого важко досягти за допомогою галузевих методів управління [7].

Вітчизняний вчений З. Варналій вважає, що важливою складовою національного розвитку є проблема конкурентоспроможності регіонів. Сучасними викликами регіональному розвитку України є: небезпека регіонального відчуження; порушення ефективної взаємодії між центром та регіонами та між регіонами; намагання штучної політичної автономізації окремих регіонів; значна диференціація регіонів за рівнем економічного розвитку; регіональна асиметрія бюджетних відносин; недостатній рівень державного менеджменту на регіональному рівні. Відтак стратегічними векторами нової регіональної політики є: пошук компромісу в питаннях економічної свободи регіонів; реалізація принципу розширення міжрегіональної економічної взаємодії; запровадження механізмів подолання асиметрії розвитку та підтримки депресивних територій; стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку; зміцнення матеріальної бази територіальних громад; активізація транскордонного співробітництва [8].

Висновок. Оцінка взаємозв'язків поняття конкурентоспроможності продукції, підприємства, галузі та регіону дає змогу окреслити поняття конкурентоспроможності країни, яке не має єдиного універсального трактування. Національну конкурентоспроможність слід розглядати як обумовлене економічними,

соціальними та політичними факторами стійке становище країни на внутрішньому та зовнішньому ринках, здатність суб'єктів конкурентної боротьби протистояти суперникам на міжнародній арені [5]. Тут важливо підкреслити зв'язки між конкурентоспроможністю національної економіки та інтеграцією. Ю. Полунєєв (голова Ради конкурентоспроможності України) з цього приводу зазначив, що відкритість економіки в глобальному контексті сприяє підвищенню її конкурентоспроможності [9]. Таким чином, відкритість економіки посилює конкуренцію, яка сприяє підвищенню ефективності економіки та, відповідно, зростанню її конкурентоспроможності.

Література:

1. Роденко Д. *Международная Маркетинговая Группа: Толковый словарь маркетолога: [Електронний ресурс] / Роденко Д. // Режим доступу : <http://www.marketing-ua.com/marketing.dictionaty.php>.*
2. *Міжнародні економічні відносини / [Філіпенко А. С., Моринець С. Я., Вергун В. А. та ін.] ; за заг. ред. А. С. Філіпенко – К.: Либідь, 1992. – 255 с.*
3. Семів С.Р. *Конкурентоспроможність підприємств споживчої кооперації в умовах відкритої економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.ек. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / С.Р. Семів. Київ, 2001. – 21, [1] с.*
4. *Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / [Жаліло Я. А., Базилук Я. Б., Белінська Я. В. та ін.] ; за заг. ред. Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.*
5. Гайдуцький А. *Інвестиційна конкурентоспроможність як мотиваційний чинник залучення іноземного капіталу : [Електронний ресурс] / А.Гайдуцький. – Конкуренція. – 2004. – Режим доступу до видання : <http://www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article?>*
6. *Конкурентоспроможність підприємства : [Електронний ресурс] / Режим доступу до видання : <http://library.if.ua/books/14.html>.*
7. Долишній М.І. *Регіональна політика: методологія, методи, практика: [монографія] / М.І. Долишній. – Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2001. – 700 с.*
8. *Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. Інформаційний огляд : [Електронний ресурс] / Матеріали круглого столу. – К.: НІСД, 2006. – Режим доступу до видання: <http://www.niss.gov.ua/Table>.*
9. Полунєєв Ю.В. *Конкурентоспроможність країни як чинник згуртування і успіху нації / Ю.В. Полунєєв // Конкурентоспроможність: країна, регіон, підприємство. – Рада конкурентоспроможності України. – К. : ЛАТ&К, 2006. – С. 9-14.*